

SANCTVM EVANGELIUM SECUNDVM IOANNE M.

IN principio erat uerbum, & uerbum erat apud deum, & deus erat uerbum. Hoc erat in principio apud deum. ¶ Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil, quod factum est. ¶ In ipso uita erat, & uita erat lux hominum: & lux in tenebris lucet, & tenebrae eam non comprehenderunt. ¶ Fuit homo missus à deo, cui nomen erat Ioannes, Hic uenit in testimonium, ut testimonium perhiberet de lumine, ut omnes crederent per illum. Non erat ille lux, sed ut testimonium perhiberet de lumine. Erat lux uera, quae illuminat omnem hominem uenientem in hunc mundum. ¶ In mundo erat, & mundus per ipsum factus est, & mundus eum non cognouit. In propria uenit, & sui eum non receperunt. ¶ Quotquot autem ceperunt eum, dedit eis potestatem filios dei fieri, his qui credunt in nomine eius. Qui non est ex sanguinibus, neque ex uoluntate carnis, neque ex uoluntate uiri, sed ex deo nati sunt. ¶ Et uerbum caro factum est, & habitauit in nobis (Et uidimus gloriam eius, gloriam quasi unigeniti, à patre) plenum gratiae & ueritatis. ¶ Ioannes testimonium perhibet de ipso, & clamat, dicens: Hic erat quem dixi, Qui post me uenturus est, ante me factus est: quia prior me erat. ¶ Et de plenitudine eius nos omnes accepimus, & gratiam pro gratia: quia lex per Moysen data est, gratia & ueritas per IESVM CHRISTVM facta est. Deum nemo uidit unquam. Unigenitus filius, qui est in sinu patris, ipse enarrauit. ¶ Et hoc est testimonium Ioannis, quando miserunt Iudaei ab Hierosolymis sacerdotes & leuitas ad eum, ut interrogarent eum, Tu quis es? Et confessus est, & non negauit. Et confessus est, quia non sum ego CHRISTVS. Et interrogauerunt eum: Quid ergo? Helias es tu? Et dixit: Non sum. Propheta es tu? Et respondit: Non. Dixerunt ergo ei: Quis es, ut respondimus his qui miserunt nos? Quid dicis de teipso? Ait: Ego uox clamantis in deserto, dirigite uiam domini, sicut dixit Esaias propheta. Et qui missi fuerant, erant ex pharisaeis. Et interrogauerunt eum, et dixerunt ei: Quid ergo baptizas, si tu non es CHRISTVS, neque Helias, neque propheta? ¶ Respondit eis Ioannes, dicens: Ego baptizo in aqua, medius autem uestrum stetit, quem uos nescitis. Ipse est qui post me uenturus est, qui ante me factus est, cuius ego non sum dignus ut soluam eius corrigiam calceamenti. Haec in Bethania facta sunt trans Iordanem, ubi erat Ioannes baptizans. ¶ Altera die uidit Ioannes IESVM uenientem ad se, & ait: Ecce agnus dei, ecce qui tollit peccata mundi.

ta mūdi. Hic est de quo dixi: Post me uenit uir, qui ante me factus est, quia prior me erat, & ego nesciebā eum. Sed ut manifestetur in Israël, propterea ueni ego in aqua baptizans. ¶ Et testimonium perhibuit Ioannes, dicens: 13
 40 Quia uidi spiritū descendentem quasi colūbam de cælo, & māsit super eū. Et ego nesciebam eum: sed qui misit me baptizare in aqua, ille mihi dixit: Super quē uideris spiritū descendentē & manentem super eū, hic est qui baptizat in spiritu sancto. Et ego uidi, & testimoniū perhibui, quia est hic filius dei. ¶ Altera die iterū stabat Ioannes, & ex discipulis eius duo. Et respici 14
 45 ens IESVM ambulante, dixit: Ecce agnus dei. Et audierunt eū duo discipuli loquentē, & secuti sunt IESVM. Conuersus autē IESVS, & uidēs eos sequētes se, dicit eis: Quid quæritis? Qui dixerūt ei: Rabbi, quod dicitur interpretatum magister, ubi habitas? Dicit eis: Venite & uide. Venerunt & uiderunt ubi maneret, & apud eum manserunt die illo. Hora autem erat 50 quasi decima. Erat autem Andreas frater Simonis Petri, unus ex duobus qui audierat à Ioanne, & secuti fuerāt eum. ¶ Inuenit hic primum, fratrem suum Simonē, & dicit ei: Inuenimus Messiam, quod est interpretatū CHRIS 15 TVS. Et adduxit eū ad IESVM. Intuitus autē eū IESVS, dixit: Tu es Simon filius Ioanna, tu uocaberis Cephas, qđ interpretatur Petrus. ¶ In crastinū uoluit exire in Galilæā, et inuenit Philippū. Et dicit ei IESVS: Seque 16 re me. Erat autē Philippus à Bethsaida, ciuitate Andreæ & Petri. ¶ Inuenit Philippus Nathanaël, & dicit ei: Quē scripsit Moyses i lege, & prophetæ, inuenimus IESVM filiū Ioseph à Nazareth. Et dixit ei Nathanaël: A Nazareth potest aliquid boni esse? Dicit ei Philippus: Veni & uide. Vidit IESVS 60 Nathanaël uenientē ad se, & dicit de eo: Ecce uerē Israëlita in quo dolus non est. Dicit ei Nathanaël. Vnde me nosti? Respōdit IESVS, & dixit ei: priusquā te Philippus uocaret, cum esses sub ficu uidi te. Respōdit ei Nathanaël, & ait: Rabbi, tu es filius dei, tu es rex Israël. Respondit IESVS, & dixit ei: Quia dixi tibi, uidi te sub ficu, credis: maius his uidebis. Et dicit ei: 65 Amen amen dico uobis, uidebitis cælum apertū, & angelos dei ascendentes, & descendentes supra filium hominis.

ANNOTATIONES BREUES XXXII. CIRCA LITERAM CAP. I.

1	uerbum, ὁ λόγος	10	per illum. δι' αὐτοῦ	αὐτόν
	uerbum		per ipsum	ipsum
	sermo, & infra.		ut referat lumen	ut referat uerbum
4	nihil ὅ υδὲ ἔμ		uel uerbum.	14
	ne unum quidem	11	uenientem in – hunc	in nomine
7	cui nomen – erat	13	propria	17
9	de lumine, περὶ τοῦ φωτός		sua	17
	de luce. & infra.	14	eum	quasi

tanquam	36	peccata	50	Erat – autem
18 clamat,		τῆν ἁμαρτίαν	51	qui audierat
κέκραγε		singulare.		τῶν ἀκουσάντων
præteritum.	38	nesciebam		plurale.
19 factus est,		οὐκ ᾔδειν	54	Ioanna,
γέγονεν		non noueram		ἰωάννα
factus est,		& infra.		Iona
fuit	38	manifestetur – in	54	In crastinum
anceps	41	baptizare		τῆ ἐπαύριον
& infra.		ut baptizarem	55	uoluit * ὁ ἰησοῦς IESVS.
24 leuitas – ad eum	44	respiciens	55	dicit ei. – IESVS.
35 Altera die		ἐμβλέψας	64	maius
τῆ ἐπαύριον		intuitus		μείζω
Postera die	45	dixit.		maiora
& infra.		λέγει		plurale.
35 uidit		præfens.	65	dico uobis,
ᾤεπαι	48	habitas		* ἀπ' ἄρτι
præfens,		μένεις		à modo
36 dei, – ecce		manes		posthac

COMMENTARIVS IN CAPVT PRIMVM.

Ioanni dilecto dei discipulo suggestit spiritus sanctus, ut in scribendo euangelio, altius CHRISTI diuinitatem detegeret: & quæ alij euangelistæ suppresserant, interdum adijceret: cum etiam Procoro discipulo ipsius teste, ultimus euangelium suum literis mandauerit, posteaquam mortuo Domitiano ab exilio fuit reuocatus. Quem & Ezechiel in similitudinē aquilæ descripsit, inter quatuor sacrae uisionis animalia eminentiorem, sublimiorem que locum obtinentis. Et facies (inquit) aquilæ desuper ipsorum quatuor. Et merito quidam: nam ut aquila, fixis in solem oculis persistit: ita Ioannes à diuinitate CHRISTI nunquam aciem oculi defleuit, ut semper illam in omnibus & dictis, & factis CHRISTI, et quæ de CHRISTO dicebant, quæ nobis suo repræsentat euangelio, cogitemus. Ad eò ut hæc sit totius euangelij ab illo scripti, uno uerbo comprehensa hypothesis, CHRISTI diuinitas. Ad quam nobis sine ullo inuolucro insinuandam, sic suum sanctum exorditur euangelium. ¶ In principio erat uerbum, & uerbum erat apud deum, & deus erat uerbum. Hoc erat in principio apud deum. ¶ Quid est, In principio erat uerbum: nisi quod uerbū sic erat in principio, quod nihil præcessit illud? id enim est absolute principium, ante quod nihil est. Præcessit ergo omnia uerbum quæcumque condita sunt, siue in cœlo siue in terra, siue supra siue infra. Et quod dicitur, erat, ἦν, æternitatis nota est. Sed quod est illud uerbum ante quod nihil fuit? Sanè de quo scribitur in psalmis: Eructauit cor meum uerbum bonum, & de quo Esaias dicit: Et reuelabitur gloria domini, & uidebit omnis caro pariter, quod os domini locutū est. & subdit: Verbum autem domini manet in æternum. Sed an id uerbū, ante quod nihil est, neque esse potuit, quia absolute in principio erat, fuerit solitariū? Nequaquam: quia erat, & æterne quidem erat apud deum. Nam æterne apud deum patrem: quod Ioannes articuli adiectione monstrat, cum ait, πρὸς τὸν θεόν, articulus enim diuinam hypostasin indicat: sed quam hic aptius quam patrem? Et hanc etiam intelligentiam aperit Ioannes in prima catholica epistola sua, cum ait: Annūciamus uobis uitā æternam, quæ erat apud patrem. Sed an dissimili essentia, naturæue erat apud patrem, qui deus est: Nequaquam: nam deus erat uerbum, hoc est, uerbum ipsum erat deus: uerbum inquam

Ezech.

1

2

Psal. 44.

Esai. 40.

1. Ioan. 1.

bū in quā ipsum quod erat apud deū, id est patrem. At dices, Si uerbū erat apud deū: & deum hic patrem designat, & uerbum ipsum erat deus, ergo uerbū ipsum erat pater. Haudquaquā ita est: nam cum dicitur, Et uerbum erat apud deum, *ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν θεόν*, hic deum apud Ioānem articulum habet, tanquā discretionis, atq; (ut sic dicam) singularitatis notam. at hic, Et deus erat uerbum, *καὶ θεὸς ἦν ὁ λόγος*, deus communis nomenclatura est, nullo articulo discreta, ex æquo patri, filio, & spiritui sancto conueniens: perinde ut homo Petro, Paulo, Ioanni. Sed inquires, An soli patri conueniat deus, cum eo quem adiecit Ioannes articulo? Nequaquam, sed & filio & spiritui sancto cōuenire potest, sed homonymē, ut hic homo Petro, Paulo, & Ioanni: quia & pater & filius & spiritus sanctus discreti inter se sunt, etsi nunquam à se inuicem, & à diuinitatis immensitate separabiles sint (ut neque memoria, intelligentia, & uolūtas) si parua magnis conferre licet, & comprehēsibilia incomprehensibilibus, & punctū infinitæ lineæ (unquam à se inuicem, & ab essentia animæ separabiles sunt) sed in se ipsis discretione hypostatica immaneant inconfuse, & indiuisē. Ergo & pater, deus est: & uerbum, deus: & spiritus sanctus, deus. Et pater, hic deus: & uerbum, hic deus: at non alius deus, sed alius hic deus, nō naturæ quidē, aut essentiæ distinctione: sed discretionē personæ, quæ hic articulo, uelut nota discretionis monstratur: sic & de spiritu sancto. Et uerbum sic fuisse in principio: quod nihil fuerit ante ipsum, satis ostendit Ioannes cum dixit: Et deus erat uerbum. Quid enim ante deum esse possit: Quod si ante ipsum nihil esse possit: non solum est in principio, sed & ipsum absolute, id est incontracte principium est, cum ratio absoluti principij ei competat, quæ etiam & patri & spiritui sancto conuenit, Et quia uerbum semper in patre est, & pater in uerbo, & spiritus sanctus in utroque, & uterque in spiritu sancto: ideo & uerbum in principio erat, quia æternæ erat: & principium & pater in principio & principium, & spiritus sanctus identidem in principio & principium: & ipsi non plura, sed unum principium, à quo, per quod, & in quod omnia: quod de uerbo ipso subdit Ioannes, dicens.

¶ Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil, quod factū est. ¶ Id principium ante quod nihil est, omnia præcedit, quæ ipsum non sunt principium: ea aut omnia facta sunt. At à quo, per quid, & ad quid: nisi ab ipso, per ipsum, & ad ipsum principium? Quatenus enim efficiens est, ab ipso sunt omnia: quatenus forma est & ueritas rerum, per ipsum sunt omnia: & quatenus finis est, consummatio, et perfectio omnium, ad ipsum sunt omnia. Porro uerbum dei est, quod format omnia, & omnium absolutissima forma est. Quomodo igitur sine ipso fieret quicquam, perfectum scilicet ac completum, cum eorum quæ ita facta sunt, nihil reperiat in forme: alio qui nondum esset factum. Quod si omnia quæ facta sunt (omnia inquam perfecta) potentiam, actum, nexumq; habent, omnia unum in se imitatur principium, et à quo, ut ab absoluta potentia, quæ omnipotentia est, quæ pater est, & per quod, ut per absolutam formam, quæ est ipsum uerbum, ipsaq; rerum ratio: & ad quod, ut ad absolutū bonū, quod est omnium nexus, amor, unio, & absoluta quidem unio, ut omnia à principio per mediū in finem tendant: & rursus à fine per mediū recurrant in suū principium: sicq; diuina motio siue interna, siue externa, à principio per mediū in finem fiat: & recursus à fine per mediū in omnium principium. Sed de his hæcenus. Satis est hic nosse, uelle Ioannē per uerbum ipsum, quod in principio erat apud deū, & quod idem deus erat, omnia facta esse: & ex ijs quæ facta sunt, ne unum quidem sine eo factum esse. Et uerbum illud esse uiuens uerbum, & non sine uita, subdit Ioannes, dicens.

¶ In ipso uita erat, & uita erat lux hominum: & lux in tenebris lucet, & tenebræ eam non cōprehenderunt. ¶ In ipso uita erat: & ipsa quidem uita, quæ est uerè uita, immense & maxime uita. Hoc autem respondet ei quod dicitur infra, cap. quinto: Sicut enim pater habet uitam in semetipso, sic dedit & filio habere uitam in semetipso.

ipso. At sunt qui ita distinguunt literam: Sine ipso factum est nihil. Quod factum est, in ipso uita erat. ut uerbum ipsum intelligatur, factarum rerum omnium unica idea: & ideo omnia quæ facta sunt, melius in ipso ab æterno fuisse quàm in seipsis: nam in ipso uita erant, & id quod uerè est: in seipsis autem non sunt ipsa uita, & id quod uerè est, sed quoddam ipsius archetypi, id est exemplaris remotum, immo remotissimum uestigium: nam omne uestigium, finitum: exemplar autem ipsum, ipsaque idea ac rerum ratio, infinita. Verum magis acceptandum existimo, ut distinctio fiat post, factum est, hoc modo: Sine ipso factum est, nihil quod factum est: & deinceps noua sententia incipiat, In ipso uita erat. Et sic codices Græci distinguunt. Et quid nobis, si altera distinctio Platonis magis arrideat? Nam Christiana prosequimur, non Platonica. Quod si etiam lex uetus non est miscenda nouæ, nec intelligentia secundum literam intelligentiæ spiritus & gratiæ, quanto minus gentilitia diuinæ? Adhæc si filius est idea, quia est ipsa uita: cur & pater non erit idea, qui est ipsa uita, ut qui habet uitam in semetipso, & similiter dedit filio habere uitam in semetipso? Pater uita est, sed à se: & filius uita, sed ab alio, nam à patre. Dedit (inquit) filio habere uitam in semetipso: & spiritus sanctus uita in semetipso, sed ab alijs. Et certè omnia supereminenter sunt in patre, & in uerbo, & in spiritu sancto, ut in omnium causa: non ut in idea Platonica. Porro quæ de aperta omnium rerum cognitione in uerbo, ut in speculo ideali quidam dicunt, suspiciones quædam multis uidentur, & quædam (ut sic dicam) præsumptiones mentis humanæ de ijs, quæ nec oculus uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascenderunt, & fortasse uanæ potius quàm ueræ: nam deus se & angelis, & hominibus reuelat, prout uult, & quatenus uult, illis clarius, his obscurius, & secundum quod quique consortij diuinitatis ipsius sunt capaces. Nam cum apostolus dicat: Quis enim scit hominum quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis qui in ipso est: Ita & quæ dei sunt, nemo cognouit, nisi spiritus dei: scit profectò tantum quisque de abditis & profundis dei, quantum deus illi per spiritum suum manifestare dignatur. Et utinam cor nostrum flagraret studio diuinam noscendi scripturam: multa certè nobis manifesta rentur diuina, quæ nobis manent operta. Habet ergo uerbum uitam, ut & pater in semetipso, imò est ipsa uita. Et hæc uita erat lux hominum: & non solum hominum, sed & angelorum, & horum omnium quæcūque sunt participia lucis: nam ut est ipsa uita, sic etiã est ipsa lux, & uera quidem lux: & ideo omnium lux, nedum hominum. Sed specialius lux hominum dicitur, quia homines lapsos, non angelos, miserata: illorum, non horum naturam assumere dignata est. Et ea lux in tenebris lucet: quia in hominibus huius seculi, qui tenebris ignorantia & peccatorum obstiti, purum, sanctum & diuinum lumen percipere non possunt: & ideo fide ad ipsum nequaquam accedunt. Ut igitur nouæ generationis conuersatione ipsum comprehendere ualeant, prius fide est opus: nam post primi hominis lapsum, carnalis generatio nostra, et secundum eam conuersatio, tenebræ sunt: quæ lucem ipsam, quæ omnium uita est, comprehendere non possunt. Sed hæc uita, quæ erat lux hominum, habuit ne qui ipsam hominibus prænunciaret? Habuit sanè, quod

4 » subdit Ioannes, dicens. ¶ Fuit homo missus à deo, cui nomen erat Ioannes. Hic uenit in testimonium, ut testimonium perhiberet de lumine, ut omnes crederent per ipsum. Non erat ille lux, sed ut testimonium perhiberet de lumine. Erat lux uera, quæ illuminat omnem hominem uenientem in hunc mundum. ¶ Cui nomen erat Ioannes: hoc

Malch. 3. de Ioanne Baptista dicitur, de quo scriptum erat: Ecce ego mittam angelum meum, & preparabit uiam ante faciem meam. Et à quo fuit missus: Ex propheta, & hic ex euangelista, à deo. Ergo illi credendum erat. Et ad quid missus uenit: In testimonium. In quod testimonium? Ut testimonium perhiberet de luce illa, quæ dicta est esse lux hominum, ut omnes *δι' αὐτοῦ* (subaudi *τοῦ φωτός ἢ τοῦ λόγου*) id est per illum, siue per illud uerbum scilicet, crederent: ut omnes ueram fidem eius, & sanctam illuminationem reciperent

Ioan. 5.

1. Corin. 2.

4

Malch. 3.

Per em legi
quæ homines hic
opanis rami. N
eatum caris
deceberent, p
norma sed per fi
mona uera ipse
uice. & lux quæ
ita non per ipse
nabis tu domat
peritias ex ea
one. Mox redit
uera omnium
uicis est, & mu
non. Cui me
non in mundo e
ho, & non adim
d tradidit illam
cum hominibus
mundo erat. F
opheta inquit:
nam. Et mundi
agnoscere ipse
bre lucem non
nomia, sua su
thomines, imm
nolum intro
nuit. Et quibus
uolentes, nec e
omni: quæ illa
es. ¶ Quæ uerba
redare in nomine
redare uiri, se
homo uerbo, et u
litem singulare
homo non ideo di
homo ex deo n
omni quibus nat
homo (loqu) sang
uicis in harmon
uicis memorias n
uicis natura non
homo singulib
homo uicis si. Qu
homo, neque e
homo: & uir,
homo uicis decidit
homo. & unio.
homo uicis hui no

ciperent. Per eam igitur, ipsumque dei uerbum omnes credere debebāt: non per Ioan-
nem, quia Ioannes fidem nō dedit, sed filius dei qui est uita nostra, & lux nostra, et uer-
bum patris æterni. Nam fides (ut uere inquit apostolus) ex auditu, auditus autem
per uerbum CHRISTI. Verum & Ioannes, ipsum esse eum, in quem & per quem Rom. 4. 8.
credere deberemus, testimoniū perhibuit. Non ergo per Ioannem electi omnes cre-
dituri erant: sed per filium dei, qui nobis proposuit quæ credenda erant. Præterea
Ioannes non erat ipse lux, sed solum uenerat, ut esset testis lucis. Sed uerbum, sed uita
erat lux: & lux quidem uera, quæ illuminat omnem hominem uenientem in hunc
mundum. nam per ipsum facta sunt omnia, & scriptum est: Signatum est super nos Psal. 4.
lumen uultus tui domine. Itaque imaginem eius ex creatione in nobis portamus, sed
multo perfectius ex ea, quæ per ipsam lucem, & in ipsa luce fit in nobis creationis re-
nouatione. Mox redit Ioannes ad ipsum uerbum, quod idem & uita & lux, & lux
quidem uera omnium illuminatrix est, dicens. ¶ In mundo erat, & mundus per
ipsum factus est, & mundus ipsum non cognouit. In propria uenit, & sui ipsum non
receperunt. ¶ In mundo semper erat, quia omnia implet eius diuinitas. Sed spe-
cialius tunc in mundo erat: de quo hic loquitur Ioannes, & Baruch tertio: Hic est de-
us noster, & non æstimabitur alius aduersus eum. Hic adinuenit omnem uiam disci-
plinæ, & tradidit illam Iacob puero suo, & Israël dilecto suo. Posthæc in terris uisus
est, & cum hominibus conuersatus est. Ecce quomodo, & speciali quidem modo,
tunc in mundo erat. Et mundus per ipsum factus est: quia omnia per ipsum facta sunt.
Et propheta inquit: Verbo domini cœli firmati sunt, & spiritu oris eius omnis uir-
tus eorum. Et mundus ipsum non cognouit. Mundus, mundani homines, qui ut mū-
dani, cognoscere ipsum non potuerunt: quia quādiu mundani sunt, in tenebris sunt:
at tenebræ lucem non comprehendunt. In propria uenit, quia in sua uenit: quando
quidem omnia, sua sunt. Et sui ipsum non receperunt. Sui sunt & omnes angeli, &
omnes homines, immo omnia: sed specialius sui erant populus Hebræorum, qui &
legem ad ipsum introductoriam habebant, & inter quos & nasci & cōuersari corpo-
raliter uoluit. E quibus plurimi non receperunt ipsum: quia per ipsum, ut testificatus
fuerat eis Ioannes, nec credere uoluerunt, nec gratiā ac doctrinam eius recipere: nō
nulli tamen è gente illa etsi numero pauciores, ipsum receperunt, de quibus subdit Io-
annes. ¶ Quotquot autem receperunt ipsum, dedit eis potestatem filios dei fieri, his
qui credunt in nomine eius. Qui non ex sanguinibus, neque ex uolūtate carnis, ne-
que ex uoluntate uiri, sed ex deo nati sunt. ¶ Qui receperunt ipsum, qui crediderunt ei,
id est uerbo æterno, et uerbo patris æterni. Quibus dedit potestatem, præminentiā, atque
(ut sic dicam) singulare priuilegiū, ut fierent, essentque filij dei. Verum qui dicuntur et
sunt filij dei, non ideo dicuntur filij dei, quia humano & naturali modo, sed superna-
turali ac diuino ex deo nati sint: hoc enī est quod hic dicitur, Qui nō ex sanguinibus
nam semina quibus naturalis generatio fit, nihil aliud sunt quam purissimi quidā (sic
liceat nobis loqui) sanguines tã uiri quàm mulieris ad hoc ipsum natura, secretò quidā
dem artificio, in harmoniā redacti, & nequaquam uilis quædā materia, ut nōnulli putāt,
qui rerum harmoniās nō norunt: quod si quid uile sit, peccatū & transgressio illud uile
facit, non natura, non dei ordinatio. Et quodāmodo euāgelista declarat quod dixe-
rat, Non ex sanguinibus: cum addit, Neque ex uoluntate carnis, neque ex uoluntate uiri
ut intelligamus id, Qui nō ex sanguinibus: explicari per id, Neque ex uoluntate carnis,
id est mulieris, neque ex uoluntate uiri. Est enim mulier in naturali generatione, ut
caro & materia: & uir, ut spiritus atque forma. Sic & naturæ harmonia, quæ à mulie-
re, & quæ à uiro deciditur. Et uoluntas ac mutuus ipsorum cōsensus, ut utriusque uin-
culum, nexus, & unio. Et ex his tribus, materia, forma, nexu, naturalis generatio fit,
deo spiraculum suū non negante, sitque homo in animam uiuentem. At ea quæ ex deo

est, supra naturam est, fit' que uerbo dei: ubi opus naturæ est ut materia, nouus spiri-
 tus qui spiritus dei est, ut forma: naturæ uero & spiritus mutuus amor, & consen-
 sus, uinculum, nexus, ac unio: sicutq; homo in spiritum uiuificantem, & nouus homo,
 & noua creatura, ut & noua generatio: quæ tanto prima sublimior est, quanto ma-
 ius est esse filium dei, quàm filium hominis. Ex hac, homo peccare non potest: ex il-
 la, potest, & fermè semper peccat. Ex hac, coelestes sumus & immortales: ex illa, ter-
 reni & morti obnoxij. Ex hac, euolamus ad cœlum: ex illa, nemo, sed ad cœli op-
 positum, Ergo secundum hanc uiuamus, & ut filij dei, patrem deum agnoscentes,
 tam eminentis generationis autorem: non ut filij hominum, qui descendunt in corru-
 ptionem. Et ne putemus hanc generationem in nobis parum deo gratam esse, uo-
 luit uerbum dei qui deus est, homo fieri, ut huius nobis autor esset & doctor gene-
 rationis, Quod aperit Ioannes, dicens. ¶ Et uerbum caro factum est, & habitauit
 7 in nobis (Et uidimus gloriam eius, gloriam quasi unigeniti, à patre) plenum gra-
 22 tiæ & ueritatis. ¶ Cum ait, Et uerbum caro factum est: tunc impletum est id Osee
 22 nono, ex Hebræo. Sed & uæ eis, incarnatio mea ex eis. Quem locum corrupit stilius
 mendax scribarum, uolentium loco huius B I S V R I, id est incarnatio mea: quod per
 literam Sin scribitur, legēdum & intelligendum B E S V R I, id est in recessu meo, qua-
 si scriberetur per literā Samech, sed Hirc primæ literæ in Seua mutato. Et cū inquit,
 Et uerbū caro factū est. per carnē intellige hominē, perinde ac si dixisset, Et uerbū ho-
 mo factū est: uerbū, deus est. Et deus (inquit) erat uerbū. Verbū, uita est, nam in ipso
 uita erat. Verbū, lux uera est: quia uita erat lux hominum, & ipsa est lux uera, quæ illu-
 minat omnem hominē uenientem in hunc mundum. Ergo deus homo factus est: ui-
 ta ipsa, homo facta est: & lux uera, quæ omnia illuminat, homo facta est. Quæ omnia
 intelliguntur in hoc, Et uerbū caro factum est, Et habitauit in nobis. quia caro quam
 assumpsit, nostra natura est, quam diuinitati suæ tabernaculum adiunxit: id enim signi-
 ficare potest *ἐσκήνωσεν*, quo uerbo hic utitur Ioannes. Et hoc tabernaculum, umbra-
 culum illud est, quod sumpsit in uirgine. De quo angelus apud Lucā: Et uirtus altissi-
 mi obumbrabit tibi. Habitauit etiam in nobis, id est inter nos, quando in terris, qui
 Luc. 1. dominus omnium erat, uisus est, & cum hominibus conuersatus est. Nunc autē habi-
 Baruch. 3. tat in omnibus sanctis & per gratiā, & per diuinā præsentia: sicut ipse alio loco testa-
 Ioh. 1. 4. tur, dicens: Si quis diligit me, sermonem meum seruabit, & pater meus diliget eū: &
 ad eum ueniemus, & mansionem apud eum faciemus. Cum autem Ioānes addit, Et
 uidimus gloriā eius, gloriā quasi unigeniti à patre: id est gloriā tanquā eius, qui reue-
 ra est unigenitus à patre acceptā. totū id, Et uidimus gloriā eius, gloriā tanquā unige-
 niti à patre: per parenthesin dictū intelligatur. Quod autem adiungit, plenum gratiæ
 & ueritatis: id respicit, Et uerbum caro factum est, & habitauit in nobis. Et plenū qui-
 dem erat gratia, nō per donum & participationem: sed per essentiam. nam spiritu san-
 cto qui ab eo inseparabilis est. Et ueritate, quia ipse est ueritas, & summa quidem &
 æterna ueritas. Sic igitur Ioannes hic patrem tetigit, per id, à patre: & filium, per id,
 tanquā unigeniti: & rursus per id, & ueritatis: & spiritū sanctum, per id, gratiæ. Mox
 quod prius per anticipationem dixerat de Ioanne, Hic uenit in testimonium, ut te-
 8 stimonium perhiberet de lumine: incipit Ioannes paulatim aperire, dicens. ¶ Ioannes
 22 testimoniu perhibet de ipso, & clamat dicēs: Hic erat quē dixi, Qui post me uenturus
 22 est, ante me factus est: quia prior me erat. ¶ Clamat (inquit) dicens, Hic erat quem
 dixi, Qui post me uenturus est, ante me factus est. Sed quando id dixit Ioannes? Sanè
 quando ad ipsum missi sunt pharisæi ab Hierosolymis, qui interrogarēt eū, quis esset.
 Qd' postea dicturus est euāgelista. Ergo & hoc, quē dixi, de quo dixi: per anticipatio-
 nem dictū est. id enim euāgelistis peculiare est, ut plerūq; nonnulla anticipando attin-
 gāt, quæ postea profequēdo latius dicturi sunt, & id, Ante me factus est, id est *ἔμπροσ-*
θεν μου

θεῶν μου γέγονεν, uerti poterat, ante me fuit: quod subsequens particula, Quia prior
 me erat, subindicare uidetur: cum sit tanquam causæ redditua, cur dixerat, Ante
 me fuit: quasi dixisset, ante me fuit. Nam prior me erat: quippe qui semper & ab
 æterno erat. In quo & præcursor æternitatem CHRISTI innuere uidebatur: est
 enim hic, id erat, ἦν, ut & prius cum dicebatur, In principio erat uerbum: quod est
 æternitatis nota. Sunt qui id, Qui ante me factus est: ad dignitatem & opinionem
 maiorem quàm ea, quæ de Ioanne tunc cōcepta erat, traxerunt, ut Arrhianorum ui
 tarent cauillos, quos melius ac minus uolente uitassent, si accepissent γέγονεν, pro
 fuit, cum uocabulum indifferenter uerti possit, factus est, aut fuit. Quod hic facere
 debuit interpret, sicuti & illic in hoc capite fecit, Fuit homo missus: ubi Græce
 habetur, ἐγένετο ἄνθρωπος ἀπεσταλμένος. & capite uigesimoquarto Matthæi, numero
 ducentesimo uigesimo octauo, ubi legimus, Erit enim tunc tribulatio magna, qua
 lis nō fuit ab initio, quod sic Græce habetur, ἔσται γὰρ τότε θλίψις μεγάλη, οἷα οὐ γέγονε
 νεν ἀπ' ἀρχῆς. Et plerisque alijs euangelistarum locis, id quod ex annotationibus bre
 uibus facile deprehendi potest. Quid igitur prohibebat uertere, fuit: cum secus uer
 tendo, plus periculi esset ne quem phantasia perturbaret Arrhianica, aut certè sen
 sum coactiorem quærere adigeretur alium quidē ab illo qui in promptu est, ac uerissi
 mus, & qui calumnari non posset. Quanquā nō censeo multum in his digladiandū,
 sed protinus acceptandum quod uidetur spiritui conspirantius. Et subdit Ioannes, di
 cens. ¶ Et de plenitudine eius nos omnes accepimus, & gratiam pro gratia: quia lex 9
 per Moysen data est, gratia & ueritas per IESVM CHRISTVM facta est. Deū nemo
 uidit unquam. Unigenitus filius, qui est in sinu patris, ipse enarrauit. ¶ Hæc nō sunt
 uerba Ioannis Baptistæ, sed Ioannis euangelistæ, testātis qd' de plenitudine ipsius uer
 bi dei, qui homo factus est, & ipse & omnes apostoli, & discipuli hauserunt gratiā no
 uam pro gratiā uetere: quia lex per Mosen data est, gratia & ueritas per IESVM
 CHRISTVM facta est. Lex uetus quæ per Mosen data est, gratia uetus, & umbra no
 uæ: Lex noua, gratia noua, & ueritas quæ per IESVM CHRISTVM nobis indulta
 est. Sed fortè dicent: Moses qui legem dedit ueterem, deum uidit: quare ueritatem
 dare potuit, & nō umbrā ueritatis & gratiæ. Nequaquā ita esse inquit euāgelista, quia
 nemo ante CHRISTVM, deum uidit unquā. Et quomodo id scit Ioannes? Quia uni
 genitus dei filius, qui est in sinu patris, in eadem cum patre substantia, & qui solus ho
 minum uidet patrem ut est, ipse reuelauit. Quid ergo est quod scribitur Exodi uige
 simoquarto: Ascenderuntq; Moyses & Aaron, Nadab & Abiu, & septuaginta de se
 nioribus Israël, & uiderūt deum Israël: Deus hic homonyme dicitur de angelo, qui dei
 erat nuncius, & per quem Iudæi acceperunt legem, ut in Actis scribitur: Qui accepi
 stis legem in dispositione angelorū, & non custodistis. At cum euangelista dicit: Deū
 nemo uidit unquam: de deo, & qui absolute deus est, dicitur: non de eo qui ipsum re
 præsentat, qui non absolute, sed per participationem deus dicitur. Sic cum legitur: *Gen. 32.*
 Vidi dominum facie ad faciem, & salua facta est anima mea: id de angelo, qui cum
 luctatus est Iacob, intelligitur: ut in Osee dicitur: Et inualuit ad angelum, & conforta
 tus est. Et similiter id de Mose: Loquebatur autem dominus facie ad faciē, sicut solet *Osee. 12.*
 loqui homo ad amicum suum: de angelo domini accipiēdum est: quanquam ne eius
 quidem faciem uidit Moses, ut ex trigesimo tertio Exodi satis exploratū est. Quod si
 ideam angeli uidere non potuit, quantum deum? Constat ergo id, Deū nemo ui
 dit unquā: de deo absolute dictum esse. Qui neq; ut est, uideri potest: ipse enim seipsum
 solus & absolute cognoscit, & apprehendit: cætera autē nō absolute, sed quodq; pro
 captu suo, finitaq; capacitate. Redit euangelista ad narrandum testimonium Ioannis,
 quod anticipauerat, dicens. ¶ Et hoc est testimoniū Ioannis quando miserunt Iudæi *10*
 ab Hierosolymis sacerdotes & leuitas ad eum, ut interrogarent eum; Tu quis es? Et

» confessus est, & non negauit. Et confessus est, quia non sum ego CHRISTVS. Et in-
 » terrogauerunt eum: Quid ergo: Elias es tu: Et dixit: Nō sum. Propheta es tu: Et re-
 » spondit, Non. Dixerunt ergo ei: Quis es, ut responsum demus ijs qui miserunt nos:
 » Quid dicis de te ipso: Ait: Ego uox clamantis in deserto, dirigite uiam domini, sicut
 » dixit Esaias propheta. Et qui missi fuerant, erant ex pharisæis. Et interrogauerunt eū,
 » & dixerunt ei: Quid ergo baptizas, si tu non es CHRISTVS, neq; Elias, neq; propheta:
 » ¶ Et confessus est, subaudi Ioannes. Et quid confessus est: Non sum ego CHRI-
 » STVS. Nam eum ob uitæ rigiditatem, quæ in operibus maxime cōsistit, & quam scri-
 » bæ & pharisæi, qui iustitiã operum æstimãt, admirabantur, nec imitari poterant, Me-
 » sias ipsum esse opinabantur: & insuper ob baptismi purificationē, quam inducebat,
 » quod in Ezechiele scriptum esset: Et effundam super uos aquam, & mundabimini ab
 » omnibus inquinamētis uestris. quod maxime in aduentu Mesias expectabant imple-
 » dum. Sed apertè confessus est, Non sum ego Mesias: stultam eorum de ipso exclu-
 » dens opinionem. Perrexerunt ulterius interrogare, Elias es tu: ubi de persona inter-
 » rogabāt. At ipse negauit, & bene quidem negauit, se Eliam esse in persona, etsi Elias
 » secundum spiritum esset: ut dominus aperit Matthæi undecimo, dicēs: Omnes enim
 » prophetæ & lex usq; ad Ioannem prophetauerunt, & si uultis recipere, ipse est Elias
 » qui uenturus est. Ob id autem interrogabant pharisæi an esset Elias, cū se negasset es-
 » se CHRISTVM: quia crederent, sub aduentum Mesias Eliam in persona uenturum
 » ante ipsum: arrogabant enim sibi ipsas scripturarum scientiam, cum leuitæ & sacerdo-
 » tes essent, & pharisæi sua quoq; opinione sancti: etsi secundū carnē illas intelligerent.
 » Sed ut interrogauerant, ita, id est ad eorū intelligentiam respondit Ioannes, Nō sum
 » Elias. Porro interrogauerūt eū, Propheta es tu: Et respōdit: Non. Modus interrogan-
 » di, ὁ προφήτης εἶ συ; de insigni illo propheta, qui in lege promissus erat, ratione articuli
 » esse uidetur. Et ad eorū intelligentiam si de illo interrogabāt, bene respōdit se illū nō
 » esse. nam reuera ille propheta erat Mesias. Si autē interrogabāt de propheta uulgarī,
 » qui de futuro Mesia nūciaret: bene quoq; negauit se esse prophetam, quia erat plusq;
 » propheta, ut qui non de futuro, sed de præsenti pronunciat. & hæc est insignis ne-
 » gatio, & perinde est ac si literatissimus quispiā interrogatus num literator esset: respō-
 » deret, nō, aut doctissimus theologus, num esset grāmaticus: responderet, non. At in-
 » terrogatus quis esset, ex oraculo Esaiæ cap. quadragesimo respōdit, Ego uox claman-
 » tis in deserto, parate uiam domini, rectas facite in solitudine semitas dei nostri. Vnde
 » de intelligere poterant, eum non est uulgarem quendam prophetam, sed de quo e-
 » tiā insignis propheta prælocutus esset. Et hoc oraculū quod de Ioanne testatur, ha-
 » bet etiam Matthæus capite tertio, numero 18. & Marcus capite primo statim in prin-
 » cipio. Interrogauerunt insuper, cur baptizaret si non esset CRISTVS, id est Mesias, ne-
 » que Elias, neque propheta: Quia nouæ purificationis ritus, qualis erat baptismus, ad
 » Mesiam, uel Eliam præcurso-rem eius, aut prophetam: sed maxime ad insignem illum,
 » qui in lege promissus erat, pertinere existimabant. Et rectè quidē existimabant, si non
 » ad literam, sed ad spiritum legem intellexissent. Quia & Mesias, qui idem erat pro-
 » pheta ille promissus, & Mesias præcurso-rem, primo baptizauerunt: ille in spiritu & uer-
 » tate, iste in aqua & imagine: quia saluator mundi, reuera erat Mesias & propheta
 » ille promissus, & hoc in persona & spiritu: Ioannes autem reuera præcurso-rem in per-
 » sona, & Elias in spiritu. Ac Ioannes quidem se in figura baptizare ostendit, cum in-
 » terrogantibus respondit, quod subdit Ioannes euangelista, dicens. ¶ Respondit eis
 » Ioannes, dicens: Ego baptizo in aqua: medius autem uestrum stetit, quem uos nesci-
 » tis. Ipse est qui post me uenturus est, qui ante me factus est, cuius ego nō sum dignus,
 » ut soluam eius corrigiam calceamētī. Hæc in Bethania facta sunt trans Iordanem, ubi
 » erat Ioannes baptizans. ¶ Qui medius steterat, CHRISTVS. Et quomodo medius
 » eorum

Ezech. 36.

Esai. 40.

11

» terrogantibus respondit, quod subdit Ioannes euangelista, dicens. ¶ Respondit eis
 » Ioannes, dicens: Ego baptizo in aqua: medius autem uestrum stetit, quem uos nesci-
 » tis. Ipse est qui post me uenturus est, qui ante me factus est, cuius ego nō sum dignus,
 » ut soluam eius corrigiam calceamētī. Hæc in Bethania facta sunt trans Iordanem, ubi
 » erat Ioannes baptizans. ¶ Qui medius steterat, CHRISTVS. Et quomodo medius
 » eorum

eorum non stetit, cum duodecim annorum remansisset Hierosolymis, quando ex Lucae secundo, sedens in templo in medio doctorum audiebat & interrogabat eos, & stupebant omnes qui audiebant eum: Insuper cum ab hoc tempore, usque ad id temporis, quo fuit ætatis fermè triginta annorum, quotannis Hierosolymam ire solet, & particula, Qui ante me factus est: hic & infra intelligatur ut supra numero 8. dictum est, Qui ante me fuit. Sed & eminentiã domini supra se tetigit Ioannes, cum ait se non esse dignũ ut procubens ex Marco, solueret corrigiã calceamenti eius. cũ nihilominus tãtus esset, ut sanctificatus fuisset antequã etiã ex utero prodijisset. Quo tacite inuuit **CHRISTI** domini diuinitatem (cui enim procubere deberet is, quo inter natos mulierũ nõ surrexerat maior, nisi deo?) & suã ostēdit humilitatē, ac stultam de se, qđ ipse Messias esset, è mētibz suorũ discipulorũ euellere uoluit opinionē. Hæ interrogaciones & responsiones factæ sunt in Bethabara (etiã si aliqui codices Græci habeant in Bethania) qui locus est trans Iordanē ubi Ioannes baptizabat. Ex quo intelligitur, perperã legi & in illis & in nostris Bethaniã: quod etiã ex Hieronymo deprehēdi potest in locis Hebraicis sic dicentibus: Bethabara trans Iordanem, ubi Ioannes in pœnitentiã baptizabat. Vnde & usq; hodie plurimi de fratribz, hoc est de numero credentium, ibi renasci cupientes, uitali gurgite baptizantur. Hæc ille. Et subdit Ioannes euangelista. ¶ Altera die uidit Ioannes **IESVM** uenientem ad se, & ait: Ecce agnus dei, ecce qui tollit peccata mundi, Hic est de quo dixi: Post me uenit uir, qui ante me factus est, quia prior me erat, & ego nesciebam eum. Sed ut manifestetur in Israël, propterea ueni ego in aqua baptizã. ¶ Quando Ioannes dixit Iudæis, Post me uenturus est, qui ante me factus est, siue qui ante me fuit, quia prior me erat: nondum baptizauerat dominũ, neq; adhuc sciebat, de quonam sibi spiritus dixerat: Super quem uideris spiritum descendentem & manentem super eum, hic est qui baptizat in spiritu sancto. Transiit ergo euangelista baptismum **CHRISTI** factum à Ioanne: quia à Matthæo capite tertio, numero uigesimali tertio satis expressus sit. Transiit & tēpus, in quo dominus post baptismum à spiritu sancto ductus in desertum, tentatus est à diabolo: à se quidem uicto, qui erat secundus Adam, ut ille primum Adam uicerat. Testimoniũ igitur Ioannis hoc loco positum, factum est postquã reductus est dominus è deserto, & è monte illo altissimo, in quo serpens ille antiquus, qui prius uicerat hominem, uictus ab homine, reliquerat eum. Ergo cum dicitur, Altera die: noli intelligere factum die continuo illam subsequente, qua interrogatus fuerat ab Hierosolymitanis (nam à baptismo, quadraginta diebus & quadraginta noctibus ieiunauerat in deserto, & postea tentatus fuerat, & parta uictoria reductus) sed quadam posteriori die. Et dicebat Ioannes, Ecce agnus dei. hoc autem dicebat, quia dominus futurus erat redemptionis humanæ hostia. De quo & Esaias capite quinquagesimo tertio dixerat: Sicut ouis ad occisionem ducetur, & quasi agnus coram tondente se obmutescet. Et quod subdit, Ecce qui tollit peccata mundi, uel (ut euangelista habet) τὴν ἀμαρτίαν τοῦ κόσμου, id est ipsum peccatum mundi, explicat quod prædixerat, Ecce agnus dei. quasi dicat, Ecce qui tollit ipsum peccatum, ipsam tyrannidem peccati, fomitem que ipsum, qui per diabolum in Adam, & per Adam in posteritatē eius (excepto secundo Adam, qui est imago dei, & secunda ex qua processit, Eua) seminatus est: masculũ enim & foeminam creauit eos deus absq; peccato. Quod si tollit, si condonat, si remittit ipsum peccatum, quod uniuersale est: multo magis particularia, quæ cuiusq; sunt peccata. Et qui uerè generationē **CHRISTI**, **CHRISTO** uerè commortui & conuiuificati sequuntur, sublatũ habent peccatũ, & peccare ut huiusmodi non possunt. Benedictus ergo deus & dei filius, qui uniuersum Adæ uenenum tollit, & tantæ medetur infirmitati in ijs qui perfecti sunt, & plenissime mortificati: in alijs autem, qui à peccato ad ipsum respiciunt, illud condonat ac remittit. Mors enim **CHRIST**

STI, est uniuersalis sanitas, & cuiusque mors, & mortificatio in CHRISTO, particularis sanitas: ut peccatum Adæ, uniuersale peccatum est: & cuiusque peccatum, particulare peccatum. Tollit peccatum, quia semper illud sua gratia perinde delet, ut radius solaris, cuiuscumque inciderit, si frigus, si tenebræ assint, suapte natura & has & illud expellit, & lumen caloremque inducit. Tenebræ sunt, ut uniuersorum malorum seminarium, cunctis ab Adam inspersum. Frigus, ut particulare superadiectum peccatum. Lumen, ut uniuersalis desuper adueniens à uero sole iustitiæ CHRISTO, iustificatio. Calor, à proprijs, & peculiariter contractis peccatis purgatio. Prima iustificatio, si de fit: nam lumine. Secunda charitate: nam calore, sed calore iuncto lumini. nam si amor, si charitas non sit continuè iuncta, & inhærens fidei & auctori fidei, neminem iustificat, neque uerè amor, neque charitas iuste dici potest. Vides igitur salutis nostræ auctorem, & uniuersale, & particularia tollere peccata, & nos duplici iustificatione iustificare. Et esto hic Ioannes Baptista de uniuersali dicat iustificatione, per quam haud impendio difficile particularis intelligitur (nam hæc illam comitari solet, ut calor lumen solare) de particulari tamen expresse meminit Ioannes euangelista in sua prima epistola, cum dicit: Sed si quis peccauerit, aduocatum habemus apud patrem IESVM CHRISTVM iustum, & ipse est propitiatio pro peccatis nostris: non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi. Et Petrus in sua prima epistola, dicens: Qui peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum, ut peccatis mortui, iustitiæ uiuamus. Ecce quomodo non solum peccatum ipsum, quod uniuersale est, sed & particularia peccata tulit in cruce, ut in eo solo speremus, qui peccata nostra tulit antequam peccaremus. Quid igitur restat habendum? Sola fides & amor, quæ CHRISTVS omnibus sese ad ipsum conuertentibus perinde ingerit, ut sol lumen & calorem ad se conuersis. Quibus præsentibus, si in suo sint uigore: non aliter ullum habemus peccatum, quam solis lumine & calore præsentibus, res ipsæ tenebras sentiunt ac frigus: et si de se nihil aliud sint, quam tenebræ ipsæ & frigus ipsum. Nam fides & amor, sunt mors peccati, & uita iustitiæ. Has igitur inserat summa IESV benignitas mortalium peccatoribus, ut omnes mortui uiuant, id est mortui peccato uitæ uiuant. Porro quando Ioannes dixit, Ecce agnus dei: sciebat eum, nam tunc baptizauerat eum. Sed quando dicebat tum discipulis suis, tum ijs qui missi fuerant ab Hierosolymitanis, Post me ueniet qui ante me factus est: nesciebat peculiariter quis esset: quia nondum baptizauerat ipsum, neque uiderat signum, quod ipsi ut eum agnosceret, spiritus sanctus dederat. Ad hoc autem ipsum missus fuit Ioannes ad baptizandum in aqua, ut testimonio Ioannis, quod nullum existimabant meliorem, puriorem, sanctiorem, & cuius testimonio credendum esset digniorem, eo minus manifestaretur in Israël. Et reuera, & bonus, et purus, et uerus erat, & dignus cui crederetur. Sed eo melior, purior, sanctior, & etiã in immensum dignior, CHRISTVS. Quod & ipse neque in præcedentibus, neque in sequentibus suppressit, deo dignus CHRISTI præcursor atque baptista, qui & testimonium subiecit, quod

13 » hic addit Ioannes euangelista, dicens. ¶ Et testimonium perhibuit Ioannes, dicens: Quia uidi spiritum descendentem quasi columbã de cælo, & mansit super eum: & ego nesciebam eum. Sed qui misit me baptizare in aqua, ille mihi dixit: Super quem uideris spiritum descendentem, & manentem super eum, hic est qui baptizat in spiritu sancto. Et ego uidi, & testimonium perhibui, quia hic est filius dei. ¶ Ioannes uidi spiritum sanctum in similitudine columbæ descendentem super dominum, & manentem super eum. Quæ uisio illi monstrauit qualis esset spiritus IESV, nimirum simplex, benignus, nihil fellis habens, qualis est columba. Discite (inquit) à me, quia mitis sum & humilis corde. Quis igitur ad spiritum IESV non fiducialiter accedat? Columba est, & mitissima quidem ac mansuetissima columba. Et talem spiritum omnes filios suos habere uult, ut filij spiritus intelligatur filij mitissimæ columbæ. Et ut intelligeret spiritum hunc

hūc semper apud eū esse, uidit illū loānes manentē super eū: manentē in quā, quia nunquā mutatur, nunquā separatur ab eo ille summæ simplicitatis, bonitatis, & benignitatis spiritus. In hoc autē spiritu, sui baptizatur oēs: id quod ipsemet spiritus sanctus loanni testatus est. Super quē (inquit) uideris spiritū descendentē, & manentē super eum: hic est qui baptizat in spiritu sancto. Et hæc omnia mysteria baptizato CHRISTO uisidit loānes. Sed et ex Matthæo ca. 3. numero 24. & Marco cap. 1. numero 4. uocē patris audiuit. Hic est filius meus dilectus in quo mihi cōplacui. Et idcirco, hic illa omnia testatus est loannes, & insuper quod ipse esset filius dei. at quod uocē patris audierit, suppressit hic euāgelista: quia Matthæus & Marcus (ut dictū est) sufficienter istud expresserant. Et quod in baptisate dominus hoc testimoniū accepit, qd' esset filius dei, omnes filij eius in baptisate, hoc quoq; testimoniū accipiūt, qd' in ipso sunt filij dei. Mox subdit loannes quomodo Ioanne Baptista perseuerante in reddēdo testimonio

CHRISTO, aliqui discipulorū eius secuti sunt CHRISTVM, dicēs. **¶** Altera autē die iterū stabat loānes, & ex discipulis eius duo. Et respiciēs IESVM ambulantē, dixit: Ecce agnus dei. Et audierūt eū duo discipuli loquētem, & secuti sunt IESVM. Conuersus autē IESVS, & uidēs eos sequētes se, dicit eis: Quid quæritis? Qui dixerūt ei: Rabbi (qd' dicit interpretatū, magister) ubi habitas? Dicit eis: Venite et uidete. Venerūt, et uidērūt ubi maneret, & apud eum māserunt die illo. Hora autē erat quasi decima. Erat autē Andreas frater Simonis Petri, unus ex duob; qui audierant à loāne, & secuti fuerant eū. **¶** Cū inquit, Altera die: quandā aliā diem, ut prius, posteriorē ac sequentē significat, in qua cum uidisset Ioannes dominū, dixit uerba quæ etiā prius audita sunt, Ecce agnus dei: benignitatē eius, & quod futurus esset hostia redemptionis humanæ indicādo. Quæ audierūt duo discipuli illius, & secuti sunt dominū. Ioannes, uetus lex est & prophetæ, quæ iugiter testimoniū perhibēt de CHRISTO, quod ipse sit salus & redēptio nostra. Quod duo sequuntur, cū plurimos Ioannes haberet discipulos, indicat paucos ex ludæis ad CHRISTVM esse transituros. Et qd' cōuersus est IESVS: hoc innuit quod ad eos, qui ipsum sequi uellent, ipse se cōuerteret, & ostēderet eis locū in quo maneret: qui in hoc mūdo est ecclesia fidelīū, fide & amore uiuentīū: & in altero, cœleste regnū. Et nō solū ostenderet illū, sed & in eo apud se manerēt die illo, id est toto mortalitatis tēpore in hoc mundo, & tota æternitatis die in altero. Quod autē decima hora erat, quando uenerūt ad CHRISTVM: hoc ostendit, quod declinante aut lege, aut mundo, filij ueteris legis uenerūt, aut uēturi sunt ad CHRISTVM. Hæc indicare possunt mysteria, quæ tunc facta sunt. Porrò unus eorū qui tūc accessit ad dominū, fuit Andreas frater Petri. At alterius nomē subicitur, siue is fuerit Ioannes, qui modestiæ causa illud subicitur, siue alius. Et cum inquit: Erat autē Andreas frater Simonis Petri: id quod dicit Petri, per anticipationē dicit, quia nondū dicebat Petrus quando hæc facta sunt, sed postea, ut sequenti numero ostēdit loānes. In quo, quid ipsis abeuntibus acciderit, subdit Ioannes dicens. **¶** Inuenit hic primū, fratrem suum Simonē, & dicit ei: Inuenimus Mesīā, quod est interpretatū CHRISTVS. Et adduxit eum ad IESVM. Intuitus autē eum IESVS, dixit: Tu es Simon filius Iona, tu uocaberis Cephas, quod interpretatur, Petrus. **¶** Qui occurrit primo Andrea, fuit Simō frater eius. Et Andreas præ gaudio gestiens, sese continere nō potuit, quin diceret Simoni, se inuenisse Mesīā, quē Græci CHRISTVM dicunt, Latini unctum. De quo psalmo quadragesimo quarto: Vnxit te deus, deus tuus oleo lætitiæ præ cōfortibus tuis. Neq; cessauit Andreas, donec fratrem adduceret ad IESVM: IESVS autē inspexit eū, nam nisi inspexisset eum, & cognouisset etiā antequā motus fuisset, ut ueniret ad ipsum, nullus sanē illum ad eū adduxisset. Et prius se eum aspexisse & nosse indicat dominus, cū eū uocat ex nomine & gente, dicens ei: Tu es Simon filius Iona: ubi Græce habetur, ἰωῆ, nō ἰωαὴν, ut diffusius dicturi sumus capite ultimo huius: quod præfens & præ-

- teritum respicit. at qd' adijcit, Tu uocaberis Cephaz: respicit futurū. Cephaz autem à CEPHA uocabulo Syro deductiū nomen est: ut à petra Petrus, Petrūq; significat. Ac iā ex nomine suo CHRISTVS, qui in sacris literis & petra, & mōs, & lapis angularis dicit, Petro nomē indidit: innuēs quod quicquid soliditatis in futura ecclesia, quā ipse supra se, qui petra erat, fundaturus erat, Petrus esset habiturus: nō à se, sed à petra, id est CHRISTO esset habiturus: ut nihil in se unquā fideret, sed in petra, unde nomē sibi inditū esset Petrus. Nam & omnis fortitudo eius petra illa fuit: in ipso autē omnis debilitas & infirmitas apparuit: ut qui plus cæteris apostolis ex se grauius lapsus, & acrius reprehensus uideatur: uidebat tamē dominus futurū, ut Petrus aliquādo nihil ex se, sed omnino ex CHRISTO pēderet: quod post assumptionē eius in cœlū impletum est. In quo dominus se pandebat deum, ut qui & præterita, & futura, & absentia æque nosset ac præsentia: quanquā nulla erāt ei absentia, etsi absentia uiderētur. æternitati enim nullū tēpus est absens: & immēsitati nullus locus, neq; quicquā quod ullo locorū cōtineatur. Et tūc Petrus & Andreas facilē ad dominū gloriæ habuerūt accessum, sed nondū peculiariter uocati sunt ad sequendū. Primus autē qui ad sequendū
- 16 " uocatus est, uidetur fuisse Philippus ex Ioanne, hic ita dicente. ¶ In crastinū uoluit exire in Galilæam, & inuenit Philippum. Et dicit ei IESVS: Sequere me. Erat autem Philippus à Bethsaida ciuitate Andreæ & Petri. ¶ Cum uoluit dominus ire in Galilæā, uocauit Philippum ut sequeretur se. At dominus ex Matthæo, Petrum & Andream uocauit ad sequēdum se in Galilæa. Ait enim: Ambulans autē IESVS iuxta mare Galilææ, uidit duos fratres, Simonem qui uocatur Petrus, & Andream fratrē eius, mittentes rete in mare: erant enim piscatores. Et ait illis: Venite post me, & faciam uos fieri piscatores hominum. At illi continuo relictis retibus, sequuti sunt eum. Et similē sententiam habet Marcus cap. primo, numero 7. Ergo ex uocante est, quod Philippus, & postea Petrus & Andreas secuti sunt ipsum. Ut istud uolūtati, & electioni diuinæ tribuatur: & id etiā quod tam promptē secuti sunt uocātem, neq; in aliquo sunt oblitati: hæc enim omnia, dei sunt dona, & quicquid in bonis remunerat, id à suo gratia profectum est. Et Philippus ubi secutus est dominum, sibi facile persuasit, & etiā suis ex Ioanne, Petro & Andream condiscipulis & cōterraneis (erant enim sympolitæ ex Bethsaida) dominū esse Mesiam. Quod & ubi ipsi occurrit uir, testimonio CHRISTI,
- 17 " miræ bonitatis Nathanaël, detexit illi, ut inquit Ioannes, dicens. ¶ Inuenit Philippus Nathanaël, & dicit ei: Quē scripsit Moyses in lege, & propheta, inuenimus IESVM filium Ioseph à Nazareth. & dixit ei Nathanaël: A Nazareth potest aliquid boni esse? Dicit ei Philippus: Veni, & uide. Vidit IESVS Nathanaël ueniētem ad se, & dicit de eo: Ecce uerē Israëlita in quo dolus nō est. Dicit ei Nathanaël: Vnde me nosti? Respondit IESVS, & dixit ei: Priusquā te Philippus uocaret, cum esses sub ficu, uidi te. Respondit ei Nathanaël, & ait: Rabbi, tu es filius dei, tu es rex Israël. Respondit IESVS, & dixit ei: Quia dixi tibi, uidi te sub ficu, credis: maius his uidebis. Et dicit ei: Amen amen dico uobis, uidebitis cœlū apertum, & angelos dei ascendētes & descendentes supra filiū hominis. ¶ Boni bonos inueniunt, & similitudo morum animos conciliat: sed multo magis spiritus dei & gratia. Boni autem sunt, qui cor suum ad deum iugiter intentum habent, & in ijs quæ ad honorificentiam illius pertinent, lætitiā perquirunt, quam alijs communicant. Quod fecit Philippus Nathanaëli, qui aduentum Mesia, ut Symeō et alij sancti & iusti fecerāt, magno desyderio expectabat: quia Mesias is erat, qui ad deū restitutus erat omnia: primum in hac uita per gratiam, & deum in futura per gloriā, quæ est summa quæ in dei cognitione, & comprehēsa incomprehensibiliter dei incomprehensione, à creatura deo exhiberi possit honorificentia. Ergo ut lætitiā illam, quæ terrena non erat, sed deum respiciebat, Nathanaëli cōmunicaret Philippus, ait illi: Quem scripsit Moyses in lege, & propheta: inuenimus

IESVM filium Ioseph à Nazareth : per quem sermonem Philippus Messiam intelligebat. Sed ubi scripsit Moses Messiam in lege? Deuteronomij duodeuigesimo, quæ dicitur secunda lex, ubi ait: Prophetam de gente tua, & de fratribus tuis, sicut me suscitabit tibi dominus deus tuus. Et paulopost ponitur hæc pollicitatio dei: Prophetam suscitabo eis de medio fratrum suorum similem tui, & ponam uerba mea in ore eius, loqueturq; ad eos omnia quæ præcepero illi. Similem tui dicit: quia Moses erat legislator, sed ueteris legis, CHRISTVS item legislator, sed nouæ legis. Et hunc etiam Mosis locum omnes de CHRISTO intelligebant. Et qui propheta de futuro Messia suo tempore scripserunt? Certè omnes, Esaias, Hieremias, Ezechiel, Daniel, & alij minores: ut uerbi causa, Esaias capite quadragesimo quinto: Rorate cœli desuper, & nubes pluāt iustum: aperiatur terra & germinet saluatorem, & iustitia oriatur simul. quod de Messia scriptum nullus ibat in incias. Et Hieremias uigesimo tertio: Ecce dies ueniunt, dicit dominus, & suscitabo Dauid germen iustum: & regnabit rex, & sapiens erit, & faciet iudicium & iustitiam in terra. In diebus illis saluabitur Iuda, & Israel habitabit confidenter. Et hoc est nomen, quod uocabunt eum dominus, iustus noster. Quæ manifeste de Messia scripta, confitebantur. Et Ezechiel trigesimo quarto: Et suscitabo super ea pastorem unū, qui pascet ea, seruum meum Dauid: ipse pascet ea, & ipse erit eis in pastorem. Et hoc quoque de Messia intelligebant. Et Daniel nono: Septuaginta hebdomades abbreviatæ sunt super populum tuum, & super urbem sanctam tuam, ut consummetur præuaricatio, & finem accipiat peccatum: & deleatur iniquitas, & adducatur iustitia sempiterna, & impleatur uisio & prophetia, & ungatur sanctus sanctorum. Quod de Messia dictum esse, omnibus erat exploratum. Similiter & in alijs prophetis facile est reperire de CHRISTO testimoniū. Porro cum Philippus inquit: Inuenimus IESVM filium Ioseph à Nazareth: intellige filium Ioseph, non natura, sed lege: etsi Philippus sacramentum nōdum intelligeret: quod certè intellexisset, si spiritum prophetiæ habuisset, quæ dicit: Ecce uirgo concipiet, & pariet filium, & uocabitur nomen eius Emmanuel. quam non minus de Messia interpretantur, quàm superiora. Et quod dicit à Nazareth, ad CHRISTVM refertur. sic enim Græce habetur, τὸν ἀπὸ ναζαρέτ, quod perinde est ac si dicas, Nazarenum. Erat autem à Nazareth, educatione; nō autē natiuitate. Nā natiuitate Bethleemita erat, ut ex Matthæi capite secundo, numero 8. & Lucæ etiam capite secundo, numero 23. cognoscitur. At cum Nathanaël audiuit IESVM esse à Nazareth: dubitare cœpit, an ipse qui nunciabatur esset Messias: quia omnium consensu futurus erat à Bethleem: quod & uerū erat, sed natiuitate: sed uerum etiam erat quod à Nazareth, sed conceptione & educatione: unde & Nazarenus uocandus erat. Interrogauit ergo, an à Nazareth posset aliquid boni esse? & tantū quidē quantū est Messias, quod omne bonum quod unquam desyderauerat, excedebat. Quem ut à dubitatione liberaret, introduxit Philippus ad CHRISTVM. Introducto autem, CHRISTVS secreta mentis detegit, & occulta reuelat, quæ dei erat nosse, qui solus abscondita uidet. Quis enim præter deum, abdita cordis, ut quod omni dolo careret, & in aliquo pietatis exercitio sub ficu delitasset, nosse potuisset? Proinde continuo Nathanaël illuminata mente fatetur eum Messiam esse: & apertius quidē atq; diuinius, quàm Philippus ipsi renūciauerat: nam filiū dei confitetur, & regem Israël. Sed unde nam Nathanaël, confessus eum esse Messiam, nosse potuit Messiam fore filium dei, & regem Israël? Certè (etsi id illi tunc à spiritu sancto, & spiritu CHRISTI infusum erat) ex scripturis, per quas Messiam esse, & filium dei, & regem Israël credere poterat: cum psalmo secundo, qui de Messia & CHRISTO est, id scriptum sit: Ego autem constitutus sum rex ab eo super Sion montem sanctum eius, prædicans præceptum eius. ecce quomodo erat rex Israël. Et subditur: Dominus dixit ad me, filius meus es tu, ego hodie genui te. ecce quomodo erat filius

Esai. 7.

dei. Philippus dixerat eum filium Ioseph, Nathanaël autem confitetur id quod erat, non uiri, sed dei filiū. Porro Nathanaël, sanctus & iustus, & ad hoc seruatus, ut aduentum Mesiaē uideret, literarum ac legis peritus fuisse existimatur. Ac eum in principio subdubitasse, neque statim credidisse uerbis Philippi, quia Philippus adiecerat à Nazareth, & responsio ipsius, & testimonium domini hic dicentis, Quia dixi tibi, uidi te sub ficu, credis, subindicat. Ergo nō crediderat prius, sed addubitauerat: admiscuerat enim sensum suum & rationem uerbis Philippi, antequam nossent ueritatem. Sic sensus noster, & nostra ratio ipsa quæ de deo credenda sunt admista, nobis ne illa credamus impedimento persape, si non etiam semper, esse solent. Verum cum ipsa relicta, nude nos CHRISTO relinquimus, protinus fide illuminamur, & ueritate, à qua nostro sensu, & nostræ rationis indagine, perinde ut Nathanaël in principio, aberraremus. Et quod subiecit dominus, Maius his uidebis: hoc uerum fuit, & dum adhuc mortalis pro nobis esse uoluit, cum potentia miraculorū, & diuinis uirtutes ostendit, & postquam in immortalitatis gloria resurrexit: quia qui in eius assumptione fuerunt congregati in monte Oliuarum, uiderunt cœlum apertum, & angelos descendentes, qui dixerunt: Viri Galilæi quid statis aspicientes in cœlum? Hic IESVS qui assumptus est à uobis in cœlum, sic ueniet, quemadmodum uidistis eum eūtem in cœlum: qui & ipsi ascenderunt in cœlum. In quorū congregatione ex hoc loco intelligi potest fuisse Nathanaël. Ergo eandem fidem habeamus, ut uidere possimus cum magna expectatione filiū hominis redemptorē & saluatorem nostrū ad iudiciū uenientē, angelis dei supra ipsum ascendētibz & descendētibz, & adorare & cōfiteri eū perēniter: quia ipse est uita, salus, & redēptio nostra, per quē facta sunt omnia, reparata sunt omnia, & recte iudicātur, & iudicabūtur omnia, sic cœlesti & æterno uolēte patre. Cui per ipsum, & cum ipso in unitate spiritus sancti, sit laus, decus, potestas, honor, gloria & imperium, in omnia secula seculorum, Amen.

CAPVT SECVNDVM.

18

In die tertia nuptiæ factæ sunt in Chana Galilææ, & erat mater IESV ibi. Vocatus est autem & IESVS, & discipuli eius ad nuptias. Et deficiente uino, dicit mater IESV ad eū: Vinū non habent. Et dicit ei IESVS: Quid mihi & tibi est mulier? Nondū uenit hora mea. Dicit mater eius ministris: 5
Quodcūq; dixerit uobis, facite. Erāt autē ibi lapideæ hydriæ sex positæ secundū purificationē Iudæorū, capiētes singulæ metretas binas uel ternas. Dicit eis IESVS: Implete hydrias aqua. Et impleuerūt eas usq; ad summum. Et dicit eis IESVS: Haurite nunc, & ferte architriclino. Et tulerunt. Vt autē gustauit architriclinus aquā uinum factā, & nō sciebat unde esset: ministri autē sciebāt qui hauserant aquā: uocat spōsum architriclinus, & dicit ei: Omnis homo primū, bonū uinum ponit, & cum inebriati fuerint, tūc id quod deterius est: tu autem seruasti bonum uinum usque adhuc. Hoc fecit initium signorū IESVS in Chana Galilææ, & manifestauit gloriam suā, & crediderūt in eū discipuli eius. 10
¶ Post hæc descendit Capharnaū ipse & mater eius, 15
& fratres eius & discipuli eius, & ibi manserunt non multis diebus. Et prope erat pascha Iudæorum, & ascendit IESVS Hierosolymam, & inuenit in templo uendentes oues & boues & columbas, & numularios sedentes. Et

cum